

Innhold

Forord	9
1 Helse-, miljø- og sikkerhetsregulering	11
1.1 Behov for HMS-forbedring	12
1.2 HMS-paradigmet	14
1.3 Endringsledelse av HMS	16
1.4 Bærekraft og ressursforvaltning	17
1.5 Arbeidslivets nye verdensbilde	22
1.5.1 En verdensøkonomi i endring	23
1.5.2 Globalisering og fleksibilisering	23
1.5.3 HMS betyr et anstendig arbeidsliv	25
1.6 Sammenbrudd i reguleringsregimet?	26
1.7 Bærekraftig HMS-regulering	28
1.8 Bærekraft gjennom metodisk HMS-innsats?	32
2 Hvordan velge HMS-metoder og verktøy?	37
2.1 HMS-regimets teoretiske mangfold	38
2.2 HMS-robuste organisasjoner	40
2.3 Modell av et bærekraftig produksjonssystem	42

2.4	Virksomhetens totalmiljø	45
2.5	Seks krav til HMS-metoder og verktøy	47
2.6	Syv perspektiver på valg av HMS-metoder og -verktøy	51
2.7	Orden i verktøykassen	53
3	IK-HMS-forskriftens hjemmelsgrunnlag	55
3.1	Virkeområdet for internkontroll av HMS	56
3.1.1	Lov om arbeidervern og arbeidsmiljø	61
3.1.2	Lov om vern mot forurensning og om avfall	62
3.1.3	Lov om vern mot brann, eksplosjon og ulykker med farlig stoff og om brannvesenets redningsoppgaver	63
3.1.4	Lov om kontroll med produkter og forbrukertjenester	64
3.1.5	Lov om sivilforsvaret	65
3.1.6	Lov om framstilling og bruk av genmodifiserte organismer	65
3.1.7	Lov om strålevern og bruk av stråling	66
3.1.8	Lov om tilsyn med elektriske anlegg og elektrisk utstyr	67
3.1.9	EU-harmonisering av HMS-lovverk	67
3.1.10	Begrensninger i virkeområdet	68
3.2	Regelhjelp – effektiv HMS-veiviser	68
3.3	Hvordan bygge et internkontrollsystem?	69
3.4	Hvordan innføre og utøve systematisk HMS-arbeid?	74
3.5	Virksomhetenes risikoprofil	78
	Vedlegg 3.1: Statusrapport for IK-HMS	82
4	Systemrevisjon som tilsynsmetodikk for HMS	83
4.1	Systemrevisjonens mål og IK-HMS-forankring	84
4.2	Metode for systemrevisjon av HMS	88
4.2.1	Revisjonstyper	89
4.2.2	Rammebetingelser	90
4.2.3	Revisjonsroller i tilsyn av HMS	91
4.2.4	Aktivitetsplan for en HMS-revisjon	93
4.3	Evaluering og oppfølging av HMS-revisjonens resultater	97
4.4	Standard for revisjoner	99
4.5	Valg av målrettede HMS-verktøy	100
	Vedlegg 4.1: Revisjonsrapport for tilsyn av HMS	107

5	IK-HMS og målrettede forbedringsverktøy	109
5.1	Metoder for arbeidsplassundersøkelser	110
5.1.1	Vernerunder	112
5.1.2	Grovanalyser	113
5.1.3	Jobbsikkerhetsanalyser	113
5.1.4	Sikkerhetsgjennomgang	113
5.1.5	Teknisk arbeidsplassmåling	114
5.1.6	Organisatorisk arbeidsmiljø	114
5.2	Verktøy for helseundersøkelser, helsesikring og helsefremming	114
5.2.1	Verne- og helsepersonalets HMS-arbeid	114
5.2.2	Helseundersøkelser og forebyggende helsesikring	116
5.3	Verktøy for vern mot helse- og miljøskader fra produkter	118
5.3.1	Kvalitetssikring og internkontroll	118
5.3.2	Miljømerking av produkter	121
5.3.3	Livsløpsvurdering	123
5.4	Verktøy for vern av det ytre miljøet	124
5.4.1	Miljøstyring og forurensning	125
5.4.2	Miljørevisjon og avfallshåndtering	129
5.4.3	Miljøfyrtårn	134
5.4.4	Miljømerking for utslipp og avfall	136
5.5	Klimaregnskap for organisasjoner	138
5.6	HMS-lovgivning og frivillige miljøstandarder	139
	Vedlegg 5.1: Sjekkliste – Vernerunde	144
	Vedlegg 5.2: Sjekkliste – Grovanalyse	145
	Vedlegg 5.3: Sjekkliste – Jobbsikkerhetsanalyse	146
	Vedlegg 5.4: Sjekkliste – Sikkerhetsgjennomgang	147
	Vedlegg 5.5: Sjekkliste – Organisatorisk arbeidsmiljø	148
	Vedlegg 5.6: Forslag til standardkontrakt med BHT	149
	Vedlegg 5.7: Sykefraværsskjema	150
	Vedlegg 5.8: Sjekkliste – Kvalitetssikring	151
	Vedlegg 5.9: Sjekkliste – Avfall	152
	Vedlegg 5.10: Sjekkliste – Miljøfyrtårn	153
	Vedlegg 5.11: Viktige kvalitetsstandarder i ISO 9000-familien	154
6	Hvordan bygge IK-HMS-systemer?	155
6.1	Hvordan starter vi?	156
6.2	Lukket IK-HMS-sløyfe	159

6.3 IK-HMS som organisasjonslæring	160
6.4 HMS-policy og mål	167
6.4.1 Overordnet HMS-policy	167
6.4.2 Delmål for hver HMS-aktivitet	168
6.5 Prosedyrer, utførelse og HMS-resultat	169
6.5.1 Prosedyrer: Planlagt utførelse av HMS-tiltak	170
6.5.2 Utførelse: Gjennomføring av HMS-tiltak	171
6.5.3 HMS-resultat	172
6.6 Løpende HMS-kontroll	172
6.6.1 Måling av HMS-resultat	173
6.6.2 Sammenligning mot HMS-mål	174
6.7 Avvik og korrektive HMS-tiltak	174
6.7.1 Observasjon av avvik	174
6.7.2 Årsakssammenhenger og årlig forbedringsgjennomgang	175
6.7.3 Gjennomføre korrektive HMS-tiltak	176
6.8 System- og resultatdokumentasjon	177
Vedlegg 6.1: Kartleggings skjema for HMS-forhold	179
Vedlegg 6.2: Årlig forbedringsrapport	180
Vedlegg 6.3: Registreringsskjema for avvik og korrektive tiltak	181
7 Integrerte HMS-metoder og -verktøy?	183
7.1 Ledelsessystem for arbeidsmiljø	184
7.2 Ressursstyring	186
7.3 HMS og fremsynsstudier	191
7.3.1 Miljøteknologiske utviklingsbaner	193
7.3.2 Fra «end-of-pipe» til «front-of-pipe»	195
7.4 Tilbakeblikk fra en ønsket fremtid	201
7.5 Fremtiden må gi en ren produksjon	204
Vedlegg 7.1: Sjekkliste – Virksomhetens årlige HMS-rapport	205
Referanser	208
Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter	213
De mest sentrale tilsynsmyndigheter	218
Stikkordregister	1